

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบภัยธรรมชาติ ถือได้ว่าเป็นบทบาทหน้าที่โดยตรงของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่สามารถบรรเทาความเดือดร้อนแก่เกษตรกรได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้จากการที่คณะรัฐมนตรีเห็นชอบให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดำเนินการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบภัยธรรมชาติเป็นเงินสดผ่านธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ในขั้นตอนการดำเนินการช่วยเหลือได้มีการมอบหมายให้หน่วยงานระดับจังหวัดคือ สำนักงานเกษตรจังหวัด ดำเนินการรวบรวมข้อมูลเสนอกรมส่งเสริมการเกษตรเพื่อขอรับการช่วยเหลือต่อไป การช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบภัยธรรมชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการช่วยเหลือโดยเร่งด่วน ตามความจำเป็นและเหมาะสม เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า ซึ่งไม่ใช่การชดเชยค่าเสียหาย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจกับเกษตรกรผู้ประสบภัยธรรมชาติ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในขั้นตอนของการช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพ (กรมส่งเสริมการเกษตร 2547: 18)

ในปี 2549 มีพื้นที่การเกษตรทั้งประเทศประสบอุทกภัยเนื่องจากร่องความกดอากาศต่ำต่อเนื่องพายุซังสาร ช่วงวันที่ 1 สิงหาคม – 24 พฤศจิกายน 2549 จำนวน 47 จังหวัด เกษตรกร 476,687 ราย รวมพื้นที่ 5,607,502 ไร่ ได้แก่ ข้าว 4,558,360 ไร่ พืชไร่ 623,038 ไร่ พืชสวนและอื่น ๆ 404,625 ไร่ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2549 :1) สำหรับจังหวัดปทุมธานีมีพื้นที่การเกษตรได้รับความเสียหายเนื่องจากพายุดังกล่าว จำนวน 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองปทุมธานี หนองเสือ ธัญบุรี คลองหลวง ลำลูกกา ลาดหลุมแก้ว สามโคก เกษตรกรได้รับความเดือดร้อน 3,607 ราย พื้นที่การเกษตรเสียหาย 49,825 ไร่ แยกเป็นชนิดพืช ดังนี้ ข้าว 38,959 ไร่ พืชไร่ 916 ไร่ พืชสวน และอื่น ๆ 9,950 ไร่ ช่วยเหลือเป็นเงินสดทั้งสิ้น 36.13 ล้านบาท (สำนักงานเกษตรจังหวัดปทุมธานี 2550: 1)

กรมส่งเสริมการเกษตรได้ใช้หลักเกณฑ์วิธีการปฏิบัติปลีกย่อยในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เรื่อง หลักเกณฑ์วิธีปฏิบัติปลีกย่อยเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยตามหลักเกณฑ์และวิธีการให้ความช่วยเหลือ ด้านพืช ด้านประมง ด้านปศุสัตว์ และด้านการเกษตรอื่น ๆ ประกาศ ณ วันที่ 30 สิงหาคม 2547 โดย

ให้ความช่วยเหลือเป็นเงินสด ด้านพืช กรณีพืชที่เสียหายให้ช่วยเหลือดังนี้ ข้าว อ้อยไร่ละ 243 บาท พืชไร่ 289 บาท พืชสวนและอื่น ๆ อ้อยไร่ละ 369 บาท สำหรับในปี 2549 (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2546:39) ได้ประสบอุทกภัยเนื่องจากร่องความกดอากาศต่ำต่อเนื่องพายุนางาสาร ช่วงวันที่ 1 สิงหาคม – 24 พฤศจิกายน 2549 ทำให้พื้นที่การเกษตรได้รับความเสียหายอย่างรุนแรง จำนวนมากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงให้ยกเลิกประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เรื่องหลักเกณฑ์วิธีการปลีกล้อยเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยตามหลักเกณฑ์และวิธีการให้ความช่วยเหลือด้านพืช ด้านประมง ด้านปศุสัตว์ และด้านการเกษตรอื่น ๆ ที่ประกาศใช้เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2547 และได้กำหนดหลักเกณฑ์วิธีปฏิบัติปลีกล้อยเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือด้านการเกษตรผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2549 ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งการให้ความช่วยเหลือดังกล่าวเป็นเพียงการบรรเทาความเดือดร้อนเท่านั้น โดยให้ความช่วยเหลือเป็นเงินสด ด้านพืช กรณีพืชเสียหายให้การช่วยเหลือข้าว อ้อยไร่ละ 414 บาท เป็นต้น ซึ่งการปรับอัตราช่วยเหลือดังกล่าว อาจให้ความช่วยเหลือเกษตรกรไม่ครอบคลุมต้นทุนในการผลิตและไม่สามารถสะท้อนปัญหาที่แท้จริงของเกษตรกรได้ ประกอบกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศวิทยาทำให้เกิดปัญหาอุทกภัยที่รุนแรงทุกปี ดังนั้น ผู้วิจัยซึ่งได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบโครงการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบอุทกภัยของกรมส่งเสริมการเกษตร จึงได้ตระหนักถึงแนวทางการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบภัยพิบัติ และสภาพความเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศวิทยาที่เกิดขึ้น จึงมีความห่วงใยต่อปัญหาของเกษตรกร ซึ่งคาดว่าจะจะเป็นปัญหาที่เรื้อรังต่อไปในอนาคต จึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาศาตรการ ผู้ประสบอุทกภัยด้านพืชในประเด็นความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ประสบอุทกภัยต่อการได้รับความช่วยเหลือด้านพืช ปัญหาและแนวทางในการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบอุทกภัยด้านพืชปี 2549 จังหวัดปทุมธานี เพื่อนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางให้กรมส่งเสริมการเกษตรใช้ในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในครั้งต่อไปให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกรและให้การช่วยเหลือเกษตรกรมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

2.1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ประสบอุทกภัยด้านพืช ปี 2549 จังหวัดปทุมธานี

2.2 เพื่อศึกษาสภาพการเพาะปลูกพืชและความเสียหายด้านพืชเนื่องจากอุทกภัยปี 2549 ของเกษตรกร จังหวัดปทุมธานี

2.3 เพื่อศึกษาสภาพการได้รับความช่วยเหลือจากทางราชการของเกษตรกรผู้ประสบอุทกภัยด้านพืช ปี 2549 จังหวัดปทุมธานี

2.4 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ประสบอุทกภัยต่อการได้รับความช่วยเหลือด้านพืช ปี 2549 จังหวัดปทุมธานี

2.5 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ประสบอุทกภัยเกี่ยวกับการได้รับความช่วยเหลือด้านพืช ปี 2549 จังหวัดปทุมธานี

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวความคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การวิจัย เรื่อง ความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ประสบอุทกภัยต่อการได้รับความช่วยเหลือด้านพืช ปี 2549 จังหวัดปทุมธานี มีตัวแปรที่ทำการศึกษา ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจได้แก่

ข้อมูลพื้นฐานทางสังคม

1.1 เพศ

1.2 อายุ

1.3 ระดับการศึกษา

1.4 การเป็นสมาชิกกลุ่ม

1.5 สถานภาพการเป็นผู้นำในท้องถิ่น

1.6 การได้รับความรู้และข่าวสารการเกิดอุทกภัย

1.7 แหล่งข้อมูลข่าวสาร

ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

1.1 พื้นที่ถือครองทางการเกษตร

1.2 ลักษณะการถือครองพื้นที่ทางการเกษตร

1.3 รายได้ทั้งหมดในครัวเรือน

1.4 หนี้สิน

1.5 แหล่งเงินทุนที่ใช้ทำการเกษตร

1.6 อาชีพหลัก

1.7 อาชีพรอง

1.8 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

1.9 จำนวนแรงงานเกษตรในครัวเรือน

2. สภาพการเพาะปลูกพืชและความเสียหาย

2.1 สภาพการเพาะปลูกพืช ได้แก่ ชนิดพืชที่ปลูก พื้นที่ปลูกพืช

ต้นทุนการผลิต

2.2 ความเสียหายของการเพาะปลูกพืช ได้แก่ พื้นที่เสียหาย และพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบทำให้ชะงักการเจริญเติบโต ผลผลิตที่คาดว่าจะได้รับหากไม่เกิดอุทกภัย

3. สภาพการได้รับความช่วยเหลือด้านพืชจากทางราชการ ได้แก่ ระยะเวลาที่ได้รับความช่วยเหลือ การได้รับความช่วยเหลือจากทางราชการในพื้นที่เสียหาย ปี 2549 เป็นเงินสด สถานที่รับเอกสารสำคัญรับเงิน (กษ. 04) สถานที่รับเงินค่าชดเชย การเสียค่าใช้จ่ายในการขอรับเงินช่วยเหลือ วิธีการรับเงินค่าช่วยเหลือ และการนำเงินที่ได้จากการช่วยเหลือไปใช้ประโยชน์

4. ระดับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการได้รับความช่วยเหลือ

4.1 ระดับความพึงพอใจต่อเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือ

4.2 ระดับความพึงพอใจต่อการได้รับความช่วยเหลือจริง

5. ปัญหา/อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ กระบวนการ/วิธีการการช่วยเหลือ

4. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ปลูกพืชและได้รับความเสียหายจากอุทกภัยเนื่องจากร่องความกดอากาศต่ำต่อเนื่องพายุซังสาร ช่วงวันที่ 1 สิงหาคม – 24 พฤศจิกายน 2549 ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี จำนวน 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองปทุมธานี หนองเสือ ธัญบุรี คลองหลวง ลำลูกกา ลาดหลุมแก้ว สามโคก และได้รับการช่วยเหลือในรูปแบบเงินสด ในปี พ.ศ. 2549

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้ประสบอุทกภัยปี 2549 ช่วงระหว่างวันที่ 1 สิงหาคม – 24 พฤศจิกายน 2549 ซึ่งเกิดจากร่องความกดอากาศต่ำต่อเนื่องพายุซังสาร (ด้านพืช) ในจังหวัดปทุมธานี

5.2 ภัยธรรมชาติ หมายถึง ภัยที่เกิดจากอุทกภัย ช่วงระหว่างวันที่ 1 สิงหาคม – 24 พฤศจิกายน 2549 ซึ่งเกิดจากร่องความกดอากาศต่ำต่อเนื่องพายุซังสาร ทำให้พืชผลทางการเกษตรเสียหาย

5.3 สภาพการเพาะปลูก หมายถึง ชนิดพืช พื้นที่ปลูกพืช ต้นทุนการผลิตพืชของเกษตรกรที่ประสบอุทกภัยปี 2549 จังหวัดปทุมธานี

5.4 ความเสียหาย หมายถึง การได้รับความเสียหาย หรือผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการประสบอุทกภัย ปี 2549 ได้แก่ พื้นที่ และผลผลิต

5.5 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการได้รับความช่วยเหลือ หมายถึง ทัศนคติในทางบวกหรือ ความรู้สึกชอบ ยินดี เต็มใจของเกษตรกรผู้ประสบอุทกภัยที่มีต่อการให้ความช่วยเหลือ และการได้รับความช่วยเหลือจริง

5.6 การช่วยเหลือเป็นเงินสด หมายถึง การจ่ายเงินสดช่วยเหลือเกษตรกรที่มีพื้นที่การเกษตรประสบอุทกภัยและได้รับความเสียหายเพื่อบรรเทาความเดือดร้อน ตามเกณฑ์อัตราต่อไร่ที่หน่วยงานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนด

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยเรื่องนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์ ดังนี้

6.1 สามารถนำข้อมูล ข้อเสนอจากการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบภัยธรรมชาติในจังหวัดปทุมธานีต่อไป

6.2 สามารถนำข้อมูล ข้อเสนอจากการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงเพื่อหาแนวทางในการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบภัยในโอกาสต่อไป